Pobrane z czasopisma Studenckie Zeszyty Naukowe **http://szn.umcs.pl**
Data: 01/02/2026 14:01:29

ARTYKUŁY
Studenckie Zeszyty Naukowe 2018, Vol. XXI, nr 38
DOI: 10.17951/szn.2018.21.38.9-19

Aleksandra Banach
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
abanach94@gmail.com

Skutki podatkowe umorzenia wierzytelności

Tax Effects of Debt Remission

STRESZCZENIE

Artykuł dotyczy skutków podatkowych umorzenia wierzytelności. W ustawodawstwie polskim nie ma jednoznacznej i wyczerpującej analizy tej materii, a regulacji prawnych należy szukać na gruncie różnych gałęzi prawa. W pierwszej części pracy omówiono terminologię niezbędną do należytego zrozumienia tego zagadnienia. Natomiast w kolejnych, na podstawie wyroków sądów oraz interpretacji indywidualnych, opisano zbiór rozwiązań prawnych dotyczących skutków umorzenia wierzytelności w podatku dochodowym od osób fizycznych, podatku dochodowym od osób prawnych oraz podatku od towarów i usług. Celem opracowania jest wykazanie, jakie konsekwencje podatkowe rodzi omawiane zagadnienie zarówno po stronie wierzyciela, jak i dłużnika.

Słowa kluczowe: wierzytelność; umorzenie wierzytelności; skutki podatkowe; podatek od towarów i usług; podatek dochodowy; zobowiązania

POJĘCIE WIERZYTELNOŚCI

Z pojęciem wierzytelności najczęściej można spotkać się na gruncie prawa podatkowego oraz cywilnego. Ponadto pomocniczo występuje ono na każdym innym polu działalności prawnej, w każdym wypadku istnienia zobowiązania. Należy jednak wskazać na okoliczność, że pomimo jego szerokiego stosowania, w żadnym obowiązującym akcie normatywnym nie została zawarta wyczerpująca definicja tego pojęcia. Co więcej, nawet dyrektywa Rady 2006/112/WE z dnia 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej (określana jako dyrektywa VAT) nie zajmuje stanowiska w tej kwestii. Źródłem, do którego należy sięgnąć, aby choć w części zapoznać się ze znaczeniem pojęcia wierzytelności, jest Kodeks cywilny[1]. Jak wynika z art. 353 § 1 k.c., zobowiązanie polega na tym, że wierzyciel może żądać

[1] Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 1964 r., nr 16, poz. 93), dalej jako: k.c.

Pobrane z czasopisma Studenckie Zeszyty Naukowe **http://szn.umcs.pl**
Data: 01/02/2026 14:01:29

od dłużnika świadczenia, a dłużnik powinien świadczenie spełnić; według art. 353 § 2 świadczenie może polegać na działaniu albo zaniechaniu. Nauka prawa cywilnego podaje, że wierzyciel ma prawo żądać od dłużnika spełnienia danego świadczenia, a dłużnik powinien to świadczenie spełnić, ponieważ wierzytelność jest prawem majątkowym. Tym samym obowiązek spełnienia danego świadczenia, który leży po stronie dłużnika, jest określany mianem długu. Umorzenie zobowiązania rodzi takie same skutki prawne, co zwolnienie z długu przez wierzyciela. Potwierdzenia wysuniętej tezy można upatrywać w orzecznictwie Naczelnego Sądu Administracyjnego[2].

W odniesieniu do źródeł zobowiązań należy wymienić: umowne stosunki zobowiązaniowe, stosunki obligacyjne wynikające z czynów niedozwolonych oraz stosunki obligacyjne wynikające z jednostronnych czynności prawnych[3]. Natomiast w odniesieniu do podmiotów prowadzących działalność gospodarczą najczęstszym źródłem zobowiązań są umowy cywilnoprawne[4].

W obrocie gospodarczym wierzytelności same w sobie mogą stanowić przedmiot zobowiązań. Cesja wierzytelności stanowi przeniesienie wierzytelności przez wierzyciela na osobę trzecią bez zgody dłużnika, o ile nie sprzeciwia się to ustawie, treści zawartej w umowie bądź istocie danego zobowiązania. Regulacja dotycząca tej materii zawarta jest w art. 508–519 k.c. Przelew wierzytelności może występować w formie umowy sprzedaży, zmiany lub darowizny. Każda z wymienionych form niesie za sobą odmienne skutki na gruncie podatku od towarów i usług.

W odniesieniu do wierzytelności można spotkać się także z pojęciem umorzenia wierzytelności. Zgodnie ze wskazanym powyżej art. 508 k.c. zobowiązanie wygasa, gdy wierzyciel zwalnia dłużnika z długu, a dłużnik zwolnienie przyjmuje. W związku z tym, aby umorzenie wierzytelności było skuteczne, konieczne jest wystąpienie jednocześnie dwóch elementów, takich jak: 1) zwolnienie dłużnika z obowiązku spełnienia świadczenia przez wierzyciela, 2) przyjęcie zwolnienia przez dłużnika. Ponadto w Kodeksie cywilnym wymienia się potrącenie i odnowienie jako sposoby umorzenia wierzytelności. Potrącenie, zgodnie z art. 498 k.c., polega na umorzeniu wzajemnych wierzytelności do wartości wierzytelności niższej. Aby potrącenie to miało zastosowanie, musi wystąpić sytuacja, w której dwa podmioty są względem siebie dłużnikiem i wierzycielem jednocześnie. Przedmiotem zobowiązania muszą być pieniądze bądź przedmioty oznaczone co do gatunku. W takiej sytuacji następuje umorzenie świadczeń wzajemnych do niższej wartości zobowiązań. Odnowienie polega na tym, że dłużnik wskutek umorzenia zobowiązania zobowiązuje się przed wierzycielem (i za jego zgodą) do spełnienia innego świadczenia bądź tego samego, lecz na innej podstawie prawnej. Regulacja ta jest zamieszczona w art. 506 k.c. Umorzenie wierzytelności nie może dotyczyć sytuacji, w których wierzytelność jest nieściągalna lub przedawniona.

---

[2] Wyrok NSA z dnia 24 kwietnia 2013 r., II FSK 1790/11.

[3] Na przykład przyrzeczenie publiczne, zapis, bezpodstawne wzbogacenie.

[4] *Leksykon VAT. Praktyka, teoria, orzecznictwo*, red. E. Sokołowska-Strug, Warszawa 2011.

Pobrane z czasopisma Studenckie Zeszyty Naukowe **http://szn.umcs.pl**
Data: 01/02/2026 14:01:29

KONSEKWENCJE UMORZENIA WIERZYTELNOŚCI W PODATKU DOCHODOWYM OD OSÓB FIZYCZNYCH

Umorzenie wierzytelności to sytuacja, która wywołuje skutki prawne na gruncie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych. Skutki podatkowe dotyczą obu stron zobowiązania, czyli wierzyciela i dłużnika. Analizując sytuację podatkową wierzyciela, należy wskazać, że po uzyskaniu zgody dłużnika na umorzenie wierzytelności konieczne jest zarachowanie wierzytelności jako przychodu należnego. Art. 10 ust. 1 u.p.d.o.f.[5] wskazuje, co należy zaliczyć do źródeł przychodów. W art. 14 ust. 1 u.p.d.o.f. jako przychód z działalności, o której mowa w art. 10 ust. 1 pkt 3 u.p.d.o.f., zostały zakwalifikowane kwoty należne, choćby nie zostały faktycznie otrzymane, po wyłączeniu wartości zwróconych towarów, udzielonych bonifikat i skont. U podatników dokonujących sprzedaży towarów i usług opodatkowanych podatkiem od towarów i usług za przychód z tej sprzedaży uważa się przychód pomniejszony o należny podatek od towarów i usług. W związku z tym wierzyciel może zaliczyć do kosztów uzyskania przychodów wyłącznie kwotę w równowartości należności netto (bez podatku od towarów i usług). Jeśli wcześniej podatek od towarów i usług nie został wliczony do przychodów, po umorzeniu danej wierzytelności nie można kwoty tej uznać za koszt uzyskanych przychodów.

Warto zwrócić uwagę na fakt, że do kosztów uzyskania przychodów można zaliczyć wyłącznie kwotę podstawową, czyli taką, która nie jest skonsolidowana z odsetkami. Przyjęty przez polskiego ustawodawcę model oznacza bowiem, że dla celów podatkowych należy w odrębny sposób traktować kwotę główną wierzytelności oraz kwotę związanych z nimi odsetek. Aby odsetki mogły stanowić przychód, powinny być w pierwszej kolejności faktycznie uiszczone. Wskazana okoliczność wynika ze szczególnego sposobu opodatkowania odsetek od należności. Zastosowanie w stosunku do nich ma tzw. metoda kasowa, określana także mianem metody uproszczonej. Zgodnie z nią warunkiem rozpoznania przychodu w postaci odsetek jest ich faktyczne otrzymanie przez wierzyciela. Odpowiednio, z perspektywy dłużnika, zaliczenie odsetek do kosztów jest uzależnione od ich faktycznej zapłaty. Jeśli wierzytelność została umorzona wraz z odsetkami, to – z uwagi na odrębny sposób rozliczania tych dwóch elementów wierzytelności – nie można wliczyć odsetek odpowiednio do przychodu lub kosztów uzyskania przychodu.

Odrębnej uwagi wymaga kwestia rozliczania przedawnionych wierzytelności. Mając na względzie normy prawa cywilnego, należy pamiętać, że po upływie terminu przedawnienia wierzytelność cywilnoprawna nie wygasa, lecz przekształca się w zobowiązanie naturalne. Przepisy art. 23 ust. 1 pkt 17 i art. 23 ust. 1 pkt 20 u.p.d.o.f.

[5] Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 1991 r., nr 80, poz. 350 ze zm.), dalej jako: u.p.d.o.f.

Pobrane z czasopisma Studenckie Zeszyty Naukowe **http://szn.umcs.pl**
Data: 01/02/2026 14:01:29

wskazują, że – podobnie jak odsetki – wierzytelności przedawnione oraz uznane za nieściągalne nie mogą być zaliczone do kosztów uzyskania przychodów. W odniesieniu do wierzytelności odpisanych jako nieściągalne można jednak mówić o wyjątku od zasady. Wynika to z dyspozycji art. 14 u.p.d.o.f., zgodnie z którą należności te zostały uznane za przychody. W konsekwencji mogą one stanowić również koszt uzyskania przychodu. Wierzytelności określone jako nieściągalne muszą uprzednio zostać zarachowane jako przychody należne. Nieściągalność musi też być udokumentowana w sposób prawem przewidziany. Najważniejszym warunkiem jest, aby moment odpisania wierzytelności jako nieściągalnej nastąpił przed jej przedawnieniem. Niewłaściwy moment dokonania odpisu może doprowadzić do utraty możliwości zaliczenia wierzytelności do kosztów uzyskania przychodów. Po upływie terminu przedawnienia wierzytelność może zostać odpisana już jako przedawniona, a taka z mocy prawa nie może stanowić kosztu uzyskania przychodu. Istota przyjętej w tym przypadku konstrukcji normatywnej polega na wykluczeniu z katalogu kosztów należności przedawnionych, z wyjątkiem takich, co do których wierzyciel podjął w terminie starania o ich odzyskanie. W sytuacji, gdy dana należność z tego tytułu została uznana za przychód, można uznać ją za koszt należnych przychodów. Wierzyciel musi zebrać wszystkie dowody i przedstawić zaistniałe fakty w taki sposób, aby nieściągalność była za taką uznana. Ciężar dowodu spoczywa na podatniku, który pragnie udowodnić nieściągalność wierzytelności. Co więcej, każda sprawa po przedstawieniu przez takiego podatnika będzie indywidualnie rozpatrywana przez organy podatkowe[6]. Koszty uzyskania przychodów są niezmiernie ważnym elementem regulacji podatkowej, ponieważ przychody po ich odliczeniu ukazują dochód, który stanowi bezpośrednią podstawę opodatkowania podatkiem dochodowym.

Norma zawarta w ustawie o podatku dochodowym od osób fizycznych pozwala na zakwalifikowanie wierzytelności do przychodów dłużnika. Należność ta powinna być wykazana bez naliczonego podatku od towarów i usług, a także w wymiarze podstawowym, co oznacza kwoty bez naliczonych odsetek[7]. Ukazuje się ona w przychodach dłużnika w dniu zawarcia umowy z wierzycielem o umorzenie długu, tym samym wierzyciel w tym dniu może kwotę tę wykazać jako koszt podatkowy.

[6] Pismo Ministerstwa Finansów z dnia 12 marca 1997 r., znak PO3-MD-722-112/97.

[7] Wynika to wprost z art. 14 ust. 3 pkt 6 u.p.d.o.f.: „Kwoty stanowiącej równowartość umorzonych zobowiązań, w tym także umorzonych pożyczek (kredytów), jeżeli umorzenie zobowiązań jest związane z postępowaniem restrukturyzacyjnym lub postępowaniem upadłościowym".

Pobrane z czasopisma Studenckie Zeszyty Naukowe **http://szn.umcs.pl**
Data: 01/02/2026 14:01:29

KONSEKWENCJE UMORZENIA WIERZYTELNOŚCI W PODATKU DOCHODOWYM OD OSÓB PRAWNYCH

Sytuacja podatkowa w ujęciu ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych[8] opiera się na bardzo podobnych rozwiązaniach, jak przedstawiona wyżej regulacja dotycząca osób fizycznych. Nie uważa się za koszty uzyskania przychodów umorzonych wierzytelności, z wyjątkiem tych, które uprzednio – na podstawie art. 12 ust. 3 u.p.d.o.p. – zostały zarachowane jako przychody należne (art. 16 ust. 1 pkt 44 u.p.d.o.p.). Przytoczony przepis stanowi, że jeśli osoba prawna ma daną wierzytelność, która stanowi jej przychód należny, to żeby ją umorzyć i tym samym ująć w bilansie po stronie kosztów uzyskania przychodów, musi wykazać, że kwota ta stanowiła jej przychód (przed umorzeniem) oraz zawiadomić o swoim działaniu dłużnika.

W omawianym przepisie znajduje się odesłanie do istotnego art. 12 ust. 3 u.p.d.o.p. Jego treść wskazuje, że należy przedstawiać dla celów podatkowych wszelkie działania finansowe związane z działalnością gospodarczą i z działami specjalnej produkcji rolnej, wiążące się z należnym przychodem dla danego wierzyciela, który faktycznie nie został jeszcze uiszczony. W przepisie odnoszącym się do kosztów uzyskania przychodów zwrócono uwagę na możliwość odliczenia dla celów podatkowych wszystkich kosztów. Jedynym warunkiem jest konieczność wykazania w sposób bezpośredni lub pośredni ich związku z prowadzoną działalnością gospodarczą. W interpretacji indywidualnej Dyrektora Izby Skarbowej w Łodzi jako koszty uzyskania przychodów zostały wskazane wszelkie racjonalnie i gospodarczo uzasadnione wydatki związane z prowadzeniem działalności gospodarczej, których celem jest osiągnięcie, zabezpieczenie i zachowanie źródła przychodów, z wyjątkiem tych wymienionych w art. 16 ust. 1 u.p.d.o.p.[9] Należy pamiętać, że przychód musi być wyrażony w wartości netto. Podatek od towarów i usług nie jest kosztem uzyskania przychodów.

Inaczej kształtuje się sytuacja, kiedy wierzyciel przed umorzeniem danej wierzytelności dokona podatkowego odpisu aktualizującego wierzytelność. Wartość takiej wierzytelności, która byłaby wykazana w odpisie, stanowiłaby przychód podatkowy. Według art. 12 ust. 1 pkt 4d u.p.d.o.p. przychodem jest w szczególności wartość należności umorzonych, przedawnionych lub odpisanych jako nieściągalne w tej części, od której dokonane odpisy aktualizujące zostały uprzednio zaliczone do kosztów uzyskania przychodów.

---

[8] Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz.U. z 1992 r., nr 21, poz. 86), dalej jako: u.p.d.o.p.

[9] Interpretacja indywidualna Dyrektora Izby Skarbowej w Łodzi z dnia 1 lutego 2013 r., nr IPTPB3/423-397/12-2/IR.

Pobrane z czasopisma Studenckie Zeszyty Naukowe **http://szn.umcs.pl**
Data: 01/02/2026 14:01:29

Sytuacja prawna odsetek w tym przypadku kształtuje się tak samo, jak w ustawie o podatku dochodowym od osób fizycznych. W odrębny sposób są bowiem traktowane należność główna i odsetki od niej. Aby można było ująć odsetki jako przychody bądź koszty uzyskania przychodów, wartość odsetek powinna zostać faktycznie uiszczona wierzycielowi. Momentem zaliczenia umarzanej wierzytelności jako kosztu uzyskania przychodu będzie dzień zawarcia umowy potwierdzającej zgody obu stron. Skutki wystąpią zarówno po stronie wierzyciela, jak i dłużnika.

KONSEKWENCJE UMORZENIA WIERZYTELNOŚCI W PODATKU OD TOWARÓW I USŁUG

W przypadku podatku od towarów i usług[10], aby omówić skutki podatkowe umorzenia wierzytelności, należy wytłumaczyć kluczowe dla omawianej treści pojęcia. Są nimi: podatek należny i podatek naliczony. Podatkiem należnym jest kwota, jaką podatnik jest zobowiązany uiścić na podstawie generowania przychodów na rzecz Skarbu Państwa. Kwota ta jest wyrażana w różnicy wartości netto i brutto. Jest ona zależna od wartości produktu i stawki podatku od towarów i usług. Podatek naliczony to wysokość daniny, którą dany przedsiębiorca może odliczyć od podatku należnego z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej. Szczegółowe wymogi dotyczące odliczenia i zwrotu podatku zawarte są w art. 86 u.p.t.u. Ponadto warto wskazać, że odliczenia wyżej wymienionego podatku mogą przysługiwać wyłącznie podmiotom prowadzącym działalność gospodarczą i takim, których uprzednio nie zwolniono z opodatkowania omawianym podatkiem.

W polskim systemie prawnym obowiązujące przepisy stanowią, iż podatnik może skorygować podstawę opodatkowania oraz podatek od towarów i usług w przypadku, gdy wierzytelność jest nieściągalna oraz gdy nieściągalność ta została uprawdopodobniona (art. 89a ust. 1 u.p.t.u.). W myśl wskazanego artykułu uprawdopodobnienie nieściągalności wierzytelności oznacza brak uregulowania lub zbycia tej wierzytelności w jakiejkolwiek formie w ciągu 150 dni od dnia upływu terminu płatności określonego w umowie lub na fakturze[11]. Ust. 1a art. 89a określa czas, jaki musi upłynąć od terminu zapłaty wskazanego w umowie, na fakturze bądź innym dokumencie poświadczającym konieczność uiszczenia danej należności. Stanowi on, iż okres ten musi przekroczyć 150 dzień od terminu wyznaczonego na zapłatę. Wówczas podatnik jest zobowiązany do korekty odliczonego wcześniej podatku naliczonego. Polega ona na zmniejszeniu podatku należnego o wartość

[10] Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz.U. z 2011 r., nr 177, poz. 1054 ze zm.), dalej jako: u.p.t.u.

[11] Wyrok WSA w Warszawie z dnia 16 kwietnia 2014 r., III SA/Wa 79/14.

Pobrane z czasopisma Studenckie Zeszyty Naukowe **http://szn.umcs.pl**
Data: 01/02/2026 14:01:29

podatku naliczonego i dotyczy należności ujmowanej za okres, w którym upływa termin zapłaty danej kwoty.

Sytuacja ta rodzi problemy, kiedy pojawia się zjawisko umorzenia wierzytelności. Przez wzgląd na niejednoznaczne sformułowania użyte w ustawie oraz rozbieżną wykładnię prawa konieczne jest odwołanie się do orzecznictwa. Organy podatkowe stoją na stanowisku, że umorzenie wierzytelności nie jest tożsame w skutkach z pojęciem użytym w ustawie o podatku od towarów i usług, tj. nie jest formą uregulowania należności. W interpretacji indywidualnej Dyrektora Izby Skarbowej w Bydgoszczy z 2013 r. wskazano: „[…] zwolnienie wnioskodawcy z długu przez wierzyciela (częściowe umorzenie wierzytelności) nie może być w żaden sposób utożsamiane z uregulowaniem należności (uiszczeniem należności przez dłużnika). Zatem w takim przypadku wystąpi u Wnioskodawcy obowiązek korekty podatku naliczonego w trybie art. 89b ustawy”[12]. Organ interpretacyjny powołuje się na różne znaczenie pojęć: „uregulować” i „umorzyć”. Zgodnie z definicją ujętą w słowniku języka polskiego „uregulować” oznacza „uiścić jakąś należność”, natomiast „umorzyć” to „zrezygnować całkowicie lub częściowo ze ściągania jakichś należności pieniężnych”[13]. Wykładnia językowa wskazuje więc, że umorzenie nie może być stosowane wymiennie z uregulowaniem, gdyż w przypadku pierwszego pojęcia nie ma mowy o użyciu środka płatniczego, za pomocą którego można umorzyć daną wierzytelność i tym samym uwolnić dłużnika od obowiązku określonego zachowania się (tj. długu).

Podobnie tę kwestię rozpatrzono w interpretacji indywidualnej Dyrektora Izby Skarbowej w Warszawie z 2013 r.[14], gdzie wskazano, że w przypadku umorzenia wierzytelności dłużnikowi nie może on mówić o uregulowaniu należności oraz obowiązuje go korekta podatku naliczonego w trybie art. 89b ust. 1 u.p.t.u. W przypadku nieuregulowania należności wynikającej z faktury dokumentującej dostawę towarów lub świadczenie usług na terytorium kraju w terminie 150 dni od dnia upływu terminu jej płatności, określonego w umowie lub na fakturze, dłużnik jest obowiązany do korekty odliczonej kwoty podatku wynikającej z tej faktury, w rozliczeniu za okres, w którym upłynął 150 dzień od dnia upływu terminu płatności określonego w umowie lub na fakturze.

Przy analizie tego zagadnienia warto odwołać się do wyroku NSA z dnia 19 listopada 2015 r.[15] Wskazano w nim różnicę pomiędzy pojęciami: „umorzenie świadczenia” i „świadczenie nieregulowane”. Polega ona na tym, że w przypadku

[12] Interpretacja indywidualna Dyrektora Izby Skarbowej w Bydgoszczy z dnia z 10 czerwca 2013 r., nr ITPP1/443-234/13/KM.

[13] Zob. K. Biernacki, A. Kowalska, A. Kowalski, M. Raszczyk, *Ulga na złe długi i zatory płatnicze w praktyce podatkowej i rachunkowej*, Warszawa 2014.

[14] Interpretacja indywidualna Dyrektora Izby Skarbowej w Warszawie z dnia 27 września 2013 r., nr IPPP1/443-674/13-4/IGo.

[15] I FSK 1298/14.

Pobrane z czasopisma Studenckie Zeszyty Naukowe **http://szn.umcs.pl**
Data: 01/02/2026 14:01:29

umorzenia świadczenia wierzytelność od chwili omawianego zdarzenia nie istnieje w ogóle, zaś „świadczenie nieuregulowane" to takie, które jest, ale nie ma możliwości spełnienia go, co wynika z wykładni językowej. Ponadto w wyroku tym NSA zauważa, gdzie te regulacje zostały umiejscowione oraz wskazuje na rozdział dotyczący rozliczenia podatku w odniesieniu do nieściągalnych wierzytelności. Tu także widoczna jest odmienność pojęcia „nieściągalnych wierzytelności", które nie są tożsame z „nieściągniętymi świadczeniami". Wyróżnikiem jest tu czas, w jakim wierzytelność jest rozpatrywana. W odniesieniu do tytułu rozdziału jest konieczny fakt, aby dług taki istniał. W przypadku umorzenia dług zupełnie nie istnieje, a wierzyciel nie ma prawa żądania spełnienia wierzytelności na drodze sądowej, co wynika z wykładni systemowej. Wykładnia celowościowa odwołuje się do ujęcia problemu w aspekcie ulgi na złe długi. Polega ona na wyeliminowaniu zatorów płatniczych. Jeśli wystąpiło umorzenie wierzytelności, wierzytelność ta w ogóle nie istnieje. W praktyce oznacza to dla dłużnika, że pomimo nieistnienia zobowiązania w trakcie dokonywania korekty podatku naliczonego nie jest on z niego zwolniony. Co więcej, w momencie korekty dłużnik nie może wskazać na uregulowanie wierzytelności, mimo że ta faktycznie już nie istnieje, co umożliwiłoby mu zwiększenie podatku naliczonego. Prowadzi to do paradoksalnej sytuacji: chociaż dana wierzytelność została umorzona dłużnikowi, może on zostać pociągnięty do zapłacenia wyższego podatku wynikającego z konieczności korekty podatku naliczonego.

Nieco inne uzasadnienie zostało zawarte w wyroku WSA w Warszawie z dnia 16 kwietnia 2014 r.[16] Zwrócono w nim uwagę na znaczenie słowa „należność". W rozumieniu słownikowym należność wiąże się z kwotą „obiektywnie należną", która winna być podstawą słusznego i uzasadnionego roszczenia. Zgodnie z art. 89b u.p.t.u. jeśli dłużnik przez okres 150 dni nie uiszcza należności, która jest przedmiotem zobowiązania, jest on obowiązany do korekty odliczonej kwoty podatku, która wynika z tej faktury, w rozliczeniu za okres, w którym upłynął 150 dzień od dnia upływu terminu płatności określonego w umowie lub na fakturze. W konsekwencji problemem jest niezapłacenie kwoty stanowiącej dług. Jeżeli wierzytelność zostaje np. umorzona, powyższy przepis nie znajduje zastosowania, ponieważ – jak wskazuje skład orzekający – należność przestała istnieć zanim upłynął ostatni dzień ze 150 dni od upływu terminu płatności.

Ponadto w uzasadnieniu NSA odwołał się do prawa unijnego, które nie zajmuje jednoznacznego stanowiska, raczej wypowiada się bardzo wymijająco[17]. W przypadku anulowania, wypowiedzenia, rozwiązania, całkowitego lub częściowego niewywiązania się z płatności lub w przypadku obniżenia ceny po dokonaniu dostawy, podstawa opodatkowania jest obniżana zgodnie z warunkami określonymi przez

[16] III SA/Wa 79/14.
[17] Wyrok NSA z dnia 19 listopada 2015 r., I FSK 1298/14.

Pobrane z czasopisma Studenckie Zeszyty Naukowe **http://szn.umcs.pl**
Data: 01/02/2026 14:01:29

poszczególne państwa członkowskie. W sytuacji całkowitego lub częściowego niewywiązania się z płatności państwa członkowskie mogą odstąpić od zastosowania powyższego. Korekta podstawy opodatkowania nie jest obligatoryjna i zależy od samodzielnych decyzji państw członkowskich. Dodatkowo wskazano, że państwa te mogą swobodnie kształtować zasady pomniejszania podstawy opodatkowania. Zgodnie z tym krajowe regulacje, zawarte w art. 89a i art. 89b u.p.t.u., są w pełni zgodne z prawem unijnym[18].

PODSUMOWANIE

Obrót wierzytelnościami jest szerokim pojęciem wiążącym się z wieloma różnymi problemami. Umorzenie jest jedną z czynności, która – pomimo braku jednoznacznej definicji na gruncie polskiego ustawodawstwa – stanowi przedmiot wielu czynności prawnych w obrocie. Aby należycie określić zakres uprawnień i obowiązków podmiotu dokonującego obrotu wierzytelnościami, należy odwołać się do regulacji prawa cywilnego oraz prawa podatkowego. Niestety, pomimo licznych przepisów konieczne jest także odwoływanie się do orzeczeń sądów, które dokonują szczegółowej analizy badanego zagadnienia.

W kwestii opodatkowania zarówno osób prawnych, jak i fizycznych należy wskazać, że ich założenia bazują na tych samych rozwiązaniach ustawowych. Podatnicy po umorzeniu swoich wierzytelności mogą tę należność zarachować jako swój przychód należny, uznając go za koszt uzyskania przychodu. Kwota ta winna być wyrażona w wartości netto[19]. Dzięki temu podatnik może odliczyć wyżej wymienione koszty od dochodu, który stanowi bezpośrednią podstawę opodatkowania. W konsekwencji bardzo często powoduje to uiszczenie przez podatnika niższego podatku na rzecz Skarbu Państwa. Dłużnik natomiast, po umorzeniu mu zobowiązania, może wykazać je jako swój przychód. Skutki prawne powstają dla stron z chwilą zawarcia umowy o umorzeniu zobowiązania.

Umorzenie wierzytelności rodzi również skutki prawne w ujęciu ustawy o podatku od towarów i usług. Kluczowe jest tutaj rozróżnienie dwóch, bardzo często mylonych ze sobą, pojęć. Chodzi o podatek należny i podatek naliczony. Pierwszy z nich to taki, który podatnik jest zobowiązany zapłacić na rzecz państwa z tytułu generowania dochodu. Podatek naliczony zaś to taka kwota, którą podatnik może odliczyć od podatku należnego z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej. Jeśli wierzytelność, opiewająca na pewną kwotę, zostaje umorzona, przedsiębiorca może skorygować swój podatek należny, odliczając podatek naliczony, o równo-

[18] Dyrektywa Rady z dnia 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej (Dz.Urz. UE L. 2006.347.1), art. 90 ust. 1 i 2.

[19] Kwota bez podatku od towarów i usług, a także bez naliczonych odsetek.

Pobrane z czasopisma Studenckie Zeszyty Naukowe **http://szn.umcs.pl**
Data: 01/02/2026 14:01:29

wartość zobowiązania, o ile nieściągalność danej wierzytelności została uprawdopodobniona. Judykatura wskazuje jednak na problemy związane z umorzeniem wierzytelności w ujęciu prawa podatkowego, ponieważ zgodnie z regulacjami prawnymi oraz terminologią języka polskiego umarzanie nie jest tożsame z ustawowym uregulowaniem wierzytelności. Co więcej, po stronie dłużnika można zauważyć pewną fikcję prawną. Pomimo zwolnienia z długu, a tym samym nieistnienia zobowiązania, dłużnik może zostać zmuszony do uiszczenia podatku, co wynika z korekty podatku naliczonego. Jeśli chodzi o stanowisko instytucji ponadnarodowych, te także nie zajmują jednoznacznego stanowiska w tej kwestii, odsyłając do regulacji krajowych poszczególnych państw.

Na podstawie wyżej wymienionych stanów prawnych oraz orzeczeń sądów można z łatwością zauważyć, że kwestia skutków podatkowych umorzenia wierzytelności nie jest łatwa do rozstrzygnięcia i rodzi wiele kontrowersji. Przytoczone fragmenty wyroków wskazują, że – pomimo niewielkiej liczby przepisów – w tej materii występuje wiele różnych interpretacji odnoszących się do różnych fragmentów przytoczonych przepisów. Główną przyczyną takiej sytuacji jest niedostateczne uregulowanie tej kwestii przez ustawodawcę w jednym spójnym katalogu. Określenia użyte w przepisach są mało precyzyjne, a tym samym rodzą problemy na gruncie omawianego zagadnienia. W związku z tym nie można poprzestawać na ujęciu ustawowym, lecz należy odwoływać się dodatkowo do orzeczeń sądów administracyjnych.

BIBLIOGRAFIA

Biernacki K., Kowalska A., Kowalski A., Raszczyk M., *Ulga na złe długi i zatory płatnicze w praktyce podatkowej i rachunkowej*, Warszawa 2014.

Dyrektywa Rady z dnia 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej (Dz.Urz. UE L. 2006.347.1).

Interpretacja indywidualna Dyrektora Izby Skarbowej w Łodzi z dnia 1 lutego 2013 r., nr IPTPB3/423-397/12-2/IR.

Interpretacja indywidualna Dyrektora Izby Skarbowej w Bydgoszczy z dnia z 10 czerwca 2013 r., nr ITPP1/443-234/13/KM.

Interpretacja indywidualna Dyrektora Izby Skarbowej w Warszawie z dnia 27 września 2013 r., nr IPPP1/443-674/13-4/IGo.

Leksykon VAT. Praktyka, teoria, orzecznictwo, red. E. Sokołowska-Strug, Warszawa 2011.

Pismo Ministerstwa Finansów z dnia 12 marca 1997 r., znak PO3-MD-722-112/97.

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 1964 r., nr 16, poz. 93).

Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 1991 r., nr 80, poz. 350 ze zm.).

Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz.U. z 1992 r., nr 21, poz. 86).

Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz.U. z 2011 r., nr 177, poz. 1054 ze zm.).

Pobrane z czasopisma Studenckie Zeszyty Naukowe **http://szn.umcs.pl**
Data: 01/02/2026 14:01:29

Wyrok NSA z dnia 24 kwietnia 2013 r., II FSK 1790/11.
Wyrok NSA z dnia 19 listopada 2015 r., I FSK 1298/14.
Wyrok WSA w Warszawie z dnia 16 kwietnia 2014 r., III SA/Wa 79/14.

SUMMARY

This article is focused on the issue of tax effects of waivers. There is no unequivocal and comprehensive analysis on this matter in the national legislation. Therefore, legal regulations must be found in various fields of law. The first part of the paper contains essential terminology to adequate understanding of the given issue. While the other part elaborates a set of legal solutions based on judgments and tax interpretations related to tax effects of debt write-off in Personal Income Tax, Corporate Income Tax, and Value Added Tax. The article aims at presenting what tax consequences arise in relation to the creditor as well as the debtor.

Keywords: debt; debt write-off; waivers; tax effects; Value Added Tax; income tax; liabilities

UMCS